

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΜΑΔΡΙΤΗΣ
Γραφείο Ο.Ε.Υ.

Μαδρίτη, 11 Οκτωβρίου 2017

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΦΠΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.
ΤΟ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

A. Εισαγωγή

Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αποτελεί ένα φλέγον θέμα που απασχολεί τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης αρκετά έντονα πολλά ευρωπαϊκά -και όχι μόνο- κράτη μεταξύ των οποίων και την Ισπανία. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, η Ισπανία είναι το κράτος-μέλος της Ε.Ε. με το μικρότερο ποσοστό φοροδιαφυγής, το οποίο δεν υπερβαίνει το 3,5%. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Κροατία (3,9%), ενώ σε μία από τις τελευταίες θέσεις βρίσκεται η Ελλάδα με το ποσοστό φοροδιαφυγής να ανέρχεται σε 28,3%. Στην προτελευταία θέση βρίσκεται η Σλοβακία (29,4%) και στην τελευταία η Ρουμανία (37,2%).

Αναφορικά με την Ισπανία, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι κατάφερε να μειώσει το ποσοστό αυτό τα τελευταία χρόνια υπό συνθήκες ύφεσης. Κατόρθωσε με την ανάληψη νομοθετικών πρωτοβουλιών και την υιοθέτηση μέτρων, τα οποία αναφέρονται αναλυτικότερα στη συνέχεια, να αυξήσει την είσπραξη των φόρων και συγκεκριμένα του ΦΠΑ, η απόδοση του οποίου συχνά καταστρατηγείτο.

B. Φορολογικά μέτρα

Η Ισπανία θέτοντας ως κύριο στόχο της την καταπολέμηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, σε μία εποχή που η συλλογή των φόρων είναι ζήτημα βιωσιμότητας της οικονομίας, ανέλαβε πρωτοβουλίες για την αναμόρφωση του ισχύοντος φορολογικού πλαισίου, όπως:

1. Αύξηση επιτόπιων ελέγχων και ενίσχυση με προσωπικό

Η ισπανική κυβέρνηση αντιμετώπισε το πρόβλημα της φοροδιαφυγής ρεαλιστικά και αναζήτησε πρακτικές λύσεις, ικανές να της εξασφαλίσουν αποτελεσματική και άμεση είσπραξη φόρων. Μία από τις πρώτες δράσεις που ανέλαβε ήταν η ενίσχυση της φορολογικής αρχής με επιπλέον προσωπικό, το οποίο υπολογίζεται ότι διπλασιάστηκε από την αρχή της κρίσης. Κατά συνέπεια της επιλογής αυτής, οι έλεγχοι σε επιχειρήσεις αυξήθηκαν το 2016 κατά 15% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η επιλογή αυτή, αν και αρχικά συνεπαγόταν αυξημένες κρατικές δαπάνες για προσλήψεις προσωπικού, τελικά αποδείχθηκε ιδιαίτερα επωφελής για την ισπανική οικονομία, αφού στον απολογισμό του έτους 2016 σημειώθηκαν έσοδα από είσπραξη ΦΠΑ 14.883 εκ. ευρώ, υπερβαίνοντας κατά 1.900 εκ. τις εισπράξεις του 2015.

2. Ελαχιστοποίηση των συναλλαγών σε μετρητά

Αναμφίβολα η χρήση μετρητών ως μέσου πληρωμών για την παροχή υπηρεσιών και εμπορευμάτων αποτελεί παράγοντα που διευκολύνει την απόκρυψη συναλλαγών και τη μη απόδοση του ΦΠΑ, εφόσον συχνά δεν εκδίδονται οι απαιτούμενες αποδείξεις και τιμολόγια από τους συναλλασσόμενους. Οι διαστάσεις του φαινομένου οδήγησαν στη θέσπιση περιορισμών στη χρήση μετρητών ιδιαίτερα αναφορικά με πεδία συναλλαγών επιρρεπή στην εκδήλωση πρακτικών φοροδιαφυγής.

Επιπρόσθετα καθιερώθηκαν «τεκμήρια επενδύσεων» για τους υποκείμενους σε ΦΠΑ που εμπλέκονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως μεταβιβάσεις ακινήτων ή αγοραπωλησίες κινητών τηλεφώνων, βιντεοπαιχνιδιών και φορητών υπολογιστών. Σχετικά με αυτές τις κατηγορίες έχει προβλεφθεί η μετακύληση της υποχρέωσης απόδοσης του ΦΠΑ από τον προμηθευτή στον αγοραστή, ο οποίος όμως συναλλάσσεται με την εμπορική του ιδιότητα ως μεταπωλητής. Με άλλα λόγια, αν και κανονικά ο επιχειρηματίας θα ήταν εκείνος που θα ήταν υποκείμενος στον ΦΠΑ και υποχρεωμένος να τον αποδώσει στην αρμόδια Φορολογική Αρχή, τελικά η υποχρέωση αυτή επιβαρύνει αυτόν που συναλλάσσεται μαζί του.

Ασφαλώς η διαδικασία αυτή υπακούει σε συγκεκριμένες εγγυήσεις και προδιαγραφές προκειμένου να είναι αποτελεσματική. Βασικές προϋποθέσεις για την υπαγωγή σε αυτήν είναι είτε ο αγοραστής να είναι επιχειρηματίας-επαγγελματίας με αντικείμενο τη μεταπώληση των συγκεκριμένων ψηφιακών ειδών είτε, εφόσον δεν εμπίπτει στην προηγούμενη κατηγορία, το τιμολόγιο της αγοράς να υπερβαίνει τα 10.000 ευρώ.

Στην πράξη αυτό που συμβαίνει είναι ότι ο πωλητής εκδίδει την απόδειξη ή το τιμολόγιο χωρίς ΦΠΑ και έπειτα δηλώνει τη συναλλαγή χωρίς όμως να έχει υποχρέωση να αποδώσει φόρο για αυτή. Όσον αφορά στις ενέργειες του αγοραστή, αυτός δεσμεύεται να δηλώνει αυτού του είδους τις συναλλαγές σε τρίμηνη (ή μηνιαία κατά περίπτωση) βάση, συμπληρώνοντας απλώς τα αντίστοιχα πεδία στη δήλωσή του.

3. Ετήσιες μελέτες

Ένα ακόμη μέτρο που εφαρμόζεται και φαίνεται να έχει θετικές επιδράσεις στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής είναι η εκπόνηση περιοδικών μελετών σχετικά με τους τομείς εκείνους, οι οποίοι διακρίνονται από υψηλή δημοσιονομική επικινδυνότητα.

Στην αρχή κάθε φορολογικού έτους, η Φορολογική Αρχή παρουσιάζει το ετήσιο πρόγραμμα ελέγχου στο οποίο εντοπίζει, με βάση τις παρατηρήσεις προηγούμενων ετών και τις εξελίξεις (τεχνολογικές και μη), τους τομείς εκείνους με τις περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν παράνομη δραστηριότητα με στόχο να αποφύγουν την πληρωμή φόρων στο κράτος. Με αυτόν τον τρόπο, καταφέρνει να ενορχηστρώσει τις προσπάθειες καταπολέμησης και να εστιάσει την προσοχή των κλιμακίων ελέγχου σε συγκεκριμένες ύποπτες συμπεριφορές.

Ενδεικτικά το 2015 οι έλεγχοι εστιάστηκαν σε ένα λογισμικό που επέτρεπε την τήρηση διπλών εγγραφών και την παραποίηση των λογιστικών βιβλίων, ενώ το 2016 ενισχύθηκαν οι έλεγχοι σε επιχειρήσεις, στις οποίες ο μεγαλύτερος όγκος συναλλαγών γινόταν με μετρητά. Σχετικά με το τρέχον έτος, η Φορολογική Υπηρεσία αποφάσισε να εντατικοποιήσει τις προσπάθειες ανίχνευσης πρακτικών που διευκολύνουν την παροχή αγαθών και υπηρεσιών χωρίς απόδοση ΦΠΑ και ειδικά εκείνων που εμπλέκουν τελικούς καταναλωτές.

4. Ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης (SII)

Μία καινοτομία που ενσωματώθηκε πρόσφατα στο ισπανικό φορολογικό σύστημα είναι το ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης του ΦΠΑ και καταχώρησης αποδείξεων, τιμολογίων και λογιστικών βιβλίων, ώστε ο ΦΠΑ να αποδίδεται άμεσα. Στο νέο αυτό σύστημα υπόκεινται υποχρεωτικά όμιλοι επιχειρήσεων, μεγάλες εταιρείες και οι υποκείμενοι σε μηνιαία απόδοση ΦΠΑ, ενώ έχει γίνει πρόβλεψη και για εθελοντική υπαγωγή σε αυτό. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι δεν επηρεάζει την φορολογία των πολιτών.

Σύμφωνα με το SII, όπως έχει καθιερωθεί να λέγεται, ο υπόχρεος σε απόδοση ΦΠΑ δεσμεύεται να ανεβάσει στην ηλεκτρονική πλατφόρμα που έχει ενεργοποιηθεί για το σκοπό αυτό, τα βιβλία ελέγχου εισερχόμενων και εξερχόμενων τιμολογίων, επενδυτικών αγαθών και διακοινοτικών συναλλαγών. Ο χρόνος μέσα στον οποίο οφείλει να διεκπεραιώσει τη δήλωση του είναι 4 ημέρες από την έκδοση, τη λογιστική εγγραφή, την έκδοση της φορτωτικής, όταν πρόκειται για διακοινοτική μεταφορά αγαθών ή μέχρι την 30^η Ιανουαρίου κάθε έτους, αν πρόκειται για επενδύσεις.

Τα οφέλη του νέου αυτού συστήματος είναι κατ' αρχήν ότι συντέμνει σημαντικά τους χρόνους απόδοσης του ΦΠΑ των εταιρειών, αφού η προθεσμία δήλωσης των 4 ημερών είναι αποκλειστική και δεν παρατείνεται, εκτός και αν η εργασία έχει ανατεθεί σε τρίτους, οπότε η προθεσμία παρατείνεται μέχρι τις 8 ημέρες. Ένα επιπλέον θετικό στοιχείο είναι ότι απλοποιείται και πληροφοριοποιείται ολόκληρη η διαδικασία δήλωσης, επαλήθευσης και ελέγχου, ενώ τέλος δίνεται η δυνατότητα καταχώρησης περισσότερο λεπτομερών στοιχείων για τη δραστηριότητα του φορολογικού υποκειμένου.

5. Ενθάρρυνση για αλλαγή νοοτροπίας

Η επιτυχία και η αποτελεσματικότητα των μέτρων που προαναφέρθηκαν, ωστόσο, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό τόσο από την βούληση των νομοθετούντων όσο και από τη διάθεση συμμόρφωσης των φορολογούμενων πολιτών. Πράγματι κανένα φορολογικό μέτρο δεν είναι πανάκεια, αν δεν συνοδεύεται από την απαραίτητη αλλαγή νοοτροπίας. Από τους Ισπανούς φαίνεται να έγινε κατανοητό μέσω της παροχής κινήτρων ότι για την ευημερία του κράτους και της οικονομίας είναι ανάγκη όλοι, αν όχι να θυσιάσουν κάτι από το θεωρούμενο κεκτημένο τους, τουλάχιστον να υπακούσουν στους νόμους και στους κανονισμούς προκειμένου να συμβάλλουν στην εξισορρόπηση του δημοσιονομικού ισοζυγίου του κράτους.

Αντιλαμβανόμενοι λοιπόν τα κρατικά έσοδα όχι ως άδικη στέρηση της περιουσίας τους αλλά ως υποχρέωση συνεισφοράς εκ μέρους τους για την οικονομική σταθερότητα και ευημερία του συνόλου της κοινωνίας, οι πολίτες επιχείρησαν αλλαγή της νοοτροπίας τους, δεχόμενοι τους ελέγχους από τα φορολογικά κλιμάκια, αποδίδοντας ΦΠΑ και επιλέγοντας για τις συναλλαγές τους τη χρήση τραπεζικών καρτών.

Ακόμα και αν η φοροδιαφυγή δεν είναι δυνατόν να εξαλειφθεί τελείως, καθώς πάντα θα διαπιστώνονται αποκλίνουσες συμπεριφορές, αυτό που έχει σημασία είναι η σταδιακή της μείωση και η αντίστοιχη αύξηση των εσόδων στα κρατικά ταμεία, κάτι το οποίο κατόρθωσε επιτυχώς η Ισπανία.

Γ. Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία. Το νέο σχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ΦΠΑ

Ήδη είναι γνωστό ότι το πρόβλημα της φοροδιαφυγής δεν περιορίζεται στα σύνορα ενός μεμονωμένου κράτους. Πολλώ δε μάλλον όταν αναφερόμαστε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κοινά προβλήματα απαιτούν κοινές λύσεις και αυτό είναι κάτι το οποίο φαίνεται να προωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσα από το νέο σχέδιο της για τον ΦΠΑ, το οποίο συζητήθηκε στο ECOFIN της 10.10.2017.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Ευρωπαίου Επιτρόπου Οικονομικών Πιέρ Μοσκοβισί, στόχος της Επιτροπής είναι η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής πολυεθνικών επιχειρήσεων που επιτυγχάνεται μέσα από τη δημιουργία εικονικών εταιριών, οι οποίες εισάγουν εμπορεύματα απαλλαγμένα από τον ΦΠΑ αλλά τα μεταπωλούν χρεώνοντας τον. Μετά την πραγματοποίηση της συναλλαγής, οι εν λόγω εταιρίες παύουν να υφίστανται με αποτέλεσμα τελικά ο ΦΠΑ να μην αποδίδεται σε κάποια Φορολογική Αρχή. Το σύστημα αυτό μετακύλησης της φορολογικής υποχρέωσης, γνωστό ως σύστημα «καρουζέλ», εφαρμόζεται από επιχειρήσεις με αξιοσημείωτα κέρδη, όπως η Apple και η Amazon και υπολογίζεται ότι στοιχίζει στα κρατικά ταμεία απώλειες 50 δισ. Ευρώ.

Στόχος της Επιτροπής είναι έως το 2022 να έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή το νέο σύστημα φορολόγησης διασυνοριακών συναλλαγών, το οποίο αναμένεται να μειώσει τα ποσοστά φοροδιαφυγής κατά 80%. Το σχέδιο προβλέπει την πλήρη κατάργηση των φορολογικών ενδοκοινοτικών συνόρων και κατ' επέκταση την αντιμετώπιση των διασυνοριακών πράξεων ως εσωτερικών, ώστε ο ΦΠΑ που τους αναλογεί να καταβάλλεται στη χώρα προορισμού των εμπορευμάτων, με άλλα λόγια στη χώρα του τελικού καταναλωτή. Αναγκαία βέβαια προϋπόθεση είναι η πλήρης συνεργασία μεταξύ των χωρών της Ε.Ε, προκειμένου οι επιστροφές ΦΠΑ να καταβάλλονται σε καθεμία από αυτές με τον ίδιο τρόπο.

Είναι γεγονός ότι η δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου για τον ΦΠΑ θα συμβάλει στην καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού μέσω κρατικών ενισχύσεων (όπως στην περίπτωση της Amazon), θα προωθήσει την ανταγωνιστικότητα και τις επενδύσεις, ενώ ταυτόχρονα θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας.

Δ. Συμπεράσματα

Η λύση στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής, ενδεχομένως, δεν είναι απλή. Απαιτεί ρεαλισμό, πολιτική βούληση, υπευθυνότητα και συνειδητοποίηση από όλα τα κοινωνικά στρώματα της κρισιμότητας της κατάστασης που κάθε κράτος καλείται να αντιμετωπίσει. Για την επιτυχία ενός φορολογικού συστήματος, απαιτείται η παροχή κινήτρων ανταποδοτικότητας στους πολίτες, προκειμένου και οι ίδιοι να αντιληφθούν το μερίδιο ευθύνης τους.

Η συλλογή φόρων αποτελεί μία από τις πιο σύνθετες δημοσιονομικές προκλήσεις, γεγονός που επιβεβαιώνει η απόφαση της ίδιας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναμορφώσει το σύστημα ΦΠΑ τη δεδομένη χρονική στιγμή. Το παράδειγμα της Ισπανίας μας διδάσκει ακριβώς ότι σε μία εποχή που η τεχνολογία επιτρέπει καινοτομίες, υπάρχουν αυτονόητες πρακτικές, οι οποίες συνδυασμένες με μια γενικότερη αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών είναι ικανές να μειώσουν τα ποσοστά φοροδιαφυγής στο ελάχιστο.

Πηγές

- I. Ισπανικός Οικονομικός Τύπος (El Mundo, El Economista, Cinco Días, Diario Público)
- II. Ley 7/2012 de 29 de Octubre de modificación de la normativa tributaria y presupuestaria y de adecuación de la normativa financiera para la intensificación de las actuaciones en la prevención y lucha contra el fraude.
- III. Boletín Oficial del Estado, Num. 60, 11 de Marzo de 2015
- IV. Boletín Oficial del Estado, Num. 46, 23 de Febrero de 2016
- V. Boletín Oficial del Estado, Num. 23, 27 de Enero de 2017
- VI. El Nuevo Suministro Inmediato de Información del IVA (SII), Agencia Tributaria
- VII. Agencia Tributaria (Αρχή Φορολογικών Εσόδων), www.agenciatributaria.es

*Αλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων
Προϊσταμένη Γραφείου ΟΕΥ Μαδρίτης*